

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 3 (24) juuli ISSANDA AASTAL 2006

Kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Arukad nagu maod ja tasased nagu tuvid!

Õpetaja Mihkel Kuke ettekanne praost dr Evald Saagi ja tema esimese abikaasa Agnese hauatähistele avamise puhul peetud mälestuspalvusel Rapla kirikus 6.mail 2006:

Jeesus ütleb: Õndsad on need, keda õiguse pärast taga kiusatakse, sest nende päralt on taevariik. Õndsad olete teie, kui teid minu pärast laimatakse ja taga kiusatakse ja teist valega kõiksugust kurja räägitakse. Olge rõõmsad ja hõisake, sest teie palk on suur taevas! Just samamoodi on taga kiusatud ka prohveteid enne teid.

Vaata, ma läkitan teid nagu lambaid huntide keskele. Olge siis arukad nagu maod ja tasased nagu tuvid!

Matteuse 5:10-12, 10:16

Proloog

Mäletan isiklikult Evald Saagi juba sellest ajast, kui ta tuli Raplast Pärnusse minu kodukoguduse õpetajaks. Olin siis viieaastane. Saag oli seal ka minu leeriõpetajaks. Kuigi Pärnu Eliisabeti koguduses töötas ta 26 aastat ja tegi tollaste võimaluste piires sealgi head tööd ning pälvis rahva poolehoidu, jäi Pärnu Saagile siiski pigem külalisabieluks, kus ta end kunagi päriselt kodus ei tundnud. Et haige abikaasa Agnes jäi elama oma kodutallu Einule Lipal, oli ka Evaldi koduks Raikküla ja kodukoguduseks Rapla.

Täna sel mälestuspalvusel siin Rapla kirikus keskendun ma suhtele, mille olen sõnastanud: *Evald Saag ja Rapla*, sest

Rapla tähendas Saagile märksa enam kui ainult need 18 aastat, mil ta oli ametlikult selle koguduse hingekarjane.

Üritan välja tuua mõned vähemtuntud seigad, mis oluliselt rikastavad meie pilti Evald Saagist ja kogu sellest ajast, kus eesmärk oli isiksusi hävitada. Tollest ajast paistavad enim silma just need, kes julgesid vastuvoolu ujuda ning läksid seetõttu ka ajalukku. Üks nendest on kindlasti Evald Saag.

Esimesed kokkupuuted Raplaga

Kui ma Evald Saagi käest küsisin, milline oli tema kui Võrumaa mehe esimene kokkupuude Raplaga, ütles ta selle jäävat tudengipõlve. Eesti Üliõpilasseltsi noore liikmena oli ta saanud ülesande saata kirjanik Friedebert Tuglast, kes kogus materjali Juhan Liivi monograafia jaoks. Rapla pastoraadis elas ja töötas tollal kirjaniku lallepoeg pastor Joosep Liiv, kelle juures ka Juhan omal ajal lühemaid ja pikemaid aegu oli veetnud. Proua Elo Tuglas olevat enne reisi Evaldile öelnud, et too hoiaks tema mehe asjadel silma peal, sest Tuglas olevat nii suur boheemlane, et igal reisil unustavat rongi kas salli, kindad või koguni kübara. Tuglase „kübaravalvurina“ satubki Evald Saag 1930-ndate aastate keskel Raplasse, et kohtuda esimest korda nii pastor Joosep Liivi ja tema pere kui ka oma tulevase tööpõlluga.

Teine ja märksa kindlam ühenduslülil Evald Saagi ja tema tulevase koguduse vahel sündis samuti tudengipõlves sõprusest Raikkülalt pärit Uku Masinguga. Saagist kolm aastat vanem Masing oli Saagi õpingute ajaks juba Tartu ülikoolis teoloogiaõppejõud. Uku kaudu tutvus ta viimase õe Agnesega ning 4.juunil 1942 Evald ja Agnes abiellusid. Seega juba kaks aastat enne Rapla koguduse hingekarjaseks saamist sai Evald Saag Einu (rahva suus Eenu) talu koduväiks Raikküla Lipal.

1.jaanuarist 1941 jäi kauaaegne Rapla koguduse õpetaja Joosep Liiv emerituuri ning kohusetäitjaks sai senine abiõpetaja Heino Mälk. Puhkenud sõja tõttu korraldati uue õpetaja valimised alles poolteist aastat hiljem, suvel 1942. Rapla koguduse õpetaja kohale kandideerisid lisaks Heino Mälgule veel Hargla õpetaja Jaan Maior, Kose õpetaja Richard Jõgis, Mõisaküla õpetaja Johannes Sõmer ja ka 1941.aasta lõpus Kiriku vikaarõpetajaks ordineeritud Evald Saag. Koguduse nõukogu otsustas nende hulgast välja valida vaid kolm. Sõelale jäid Heino Mälk, Jaan Maior ja Richard Jõgis. Viimane taandas ennast ning suure hääleteenamusega valis täiskogu Rapla koguduse õpetajaks senise abiõpetaja Heino Mälgu. See oli ka igati loogiline, sest kogudus oli teda juba tundma õppinud.

Kaks aastat hiljem, septembris 1944 lahkus õpetaja Heino Mälk oma kogudusest ja kodumaalt. Alles hiljem selgus, et reisilaev Moero, mis viis sõjapõgenikke Saksamaale, sai Leedu ranniku läheduses torpeedotabamuse ning enamus reisijaid, teiste hulgas ka Rapla koguduse õpetaja Mälk oma perega leidis Läänemeres eest märja haua.

Raplasse õpetajaks

Evald Saag Rapla kirikus 1948

15.oktoobril 1944 tuli kokku Rapla koguduse nõukogu, kus ainus küsimus oli uue õpetaja ametisse kutsumine. Ühel häälel otsustati kogudusest lahkunud ja seni teadmata kadunud Heino Mälgu asemele kutsuda õpetaja kohusetäitjaks Evald Saag. Nagu protokollist selgub, oli ta selleks ajaks asunud neid ülesandeid tegelikult juba ka täitma. Tollane piiskopi asetäitja Anton Eilart vabastas Evald Saagi Paldiski koguduse hooldajaõpetaja kohalt, kus ta seni oli teeninud, ja määras ta 3.novembrist Rapla koguduse õpetaja kohusetäitjaks.

Kuna Heino Mälgust, kes oli lubanud niipea naasta, kui olukord võimaldab, igasugused teated kogudusel puudusid, tuli 3.juunil 1945 kokku Rapla koguduse nõukogu, kus kuulutati õpetajakoht ametlikult vakantseks. Sellele kohale esitati ainsa kandidaadina Evald Saag, kes poole aastaga oli võitnud koguduse tunnustuse. Kuna õpetaja valimist täiskogu poolt peeti hetkel ebareaalseks, tegi koguduse nõukogu Konsistooriumile ettepaneku määrata Evald Saag Rapla koguduse õpetajaks. Selle ettepaneku Konsistoorium ka kinnitas paar päeva hiljem.

Otsusekindel nõukogu

Ehkki segaduste periood õpetajate vahetuse tõttu oleks pidanud Raplas nüüdseks ümber saama, löid kired varsti uuesti lõkkele. Aasta hiljem, 9.mail 1946, seega 60 aastat tagasi teatas Evald Saag ootamatult koguduse nõukogu koosolekul, et 28.aprillil oli Tallinna Kaarli koguduse nõukogu kutsunud ta oma koguduse II pihtkonna õpetajaks ning 3.mail oli Konsistoorium selle otsuse ka juba kinnitanud. Kuigi Saagi Tallinna kutsumist põhjendati üldkiriku huvidega - pealinnas elades oleks tal kergem asuda juhtima samal sügisel loodavat Usuteaduse Instituuti - mõjus see otsus Raplas paljudele külma dušina.

Koguduse nõukogu liikmed olid tõsiselt ärritunud. Esimees Martin Oppi teatas koosolekul, et tema on avaldanud protesti kiriku keskvalitsuses piiskopi asetäitja ees ja palunud kiriku juhil mitte mõjutada õpetaja Saagi lahkumist Raplast. „Minule tundub, et see sünnib praegu Tallinna Kaarli koguduse huvides ja et õpetaja Saagi Tallinnas tarvis on. On teada Rapla koguduses valitsevad meeleolud ja niisugusel korral võib seista ees meie koguduse lahkumine üldkirikust,“ on Oppi resoluutne. Sama ühemõtteliselt, kuid märksa diplomaatilisemalt väljendab ennast nõukogu liige Johannes Soone, piiskop Einar Soone isa: „Peame vaatama küsimust kolmest küljest,“ ütleb ta, „Rapla koguduse, õpetaja enda ja

Tallinna Kaarli koguduse vaatekohast. Rapla kogudusele on õpetaja Saagi lahkumine suureks kaotuseks. Õpetaja Saagil seisavad Tallinnas ees palju lahedamad tingimused, suurem tööpõld ja tähtsamad ülesanded. Meil puudub õigus paluda, et õpetaja meile jääks. Tallinna Kaarli koguduse seisukoht on selge ning meie teeksime nende asemel samuti.“ Hilisem esimees Rudolf Lume ütleb: „Koguduses on teada õpetaja lahkumine ja on tekkinud palju rahutust, mis võib järjest suurened. See võib pöörduda praeguse eestseisuse vastu.“

Pärast pikka arutelu otsustas nõukogu ühel häälel paluda Evald Saagil jääda Rapla koguduse õpetajaks, „kuna tema lahkumine laostaks koguduse,“ öeldakse otsuses. Samal seisukohal oli ka tollane Lääne-Harju praost, Keila õpetaja Ado Kõogardal, kes omalt poolt igati keelitas Evald Saagi Raplasse edasi jääma.

Sellel ajaloolisel koosolekul lahendas koguduse nõukogu olukorra Jeesuse sõnade kohaselt: *Olge arukad nagu maod ja tasased nagu tuvid*. Saag oli seni täiskogu poolt Rapla koguduse õpetajaks valimata ning aasta varem oli Konsistoorium ta sellele kohale ainult määranud. Nüüd otsustas koguduse nõukogu kõige kiiremas korras kutsuda kokku täiskogu koosoleku õpetaja valimiseks.

Protokollist on raske välja lugeda Saagi enda selget seisukohta, kuivõrd ta ise on huvitatud Raplast lahkuma. Igatahes nõukogu pakutavale protseduurilisele käigule õpetaja valimiseks täiskogu kokku kutsuda on ta selgelt vastu.

Maadlusterminite kasutades sai Rapla koguduse nõukogu selle otsusekindla teoga kindla punktivõidu, seljatades nii oma õpetaja, Konsistooriumi kui ka Tallinna Kaarli koguduse, kuhu Saag oli juba õpetajaks määratud. See oli nõukogu tark leid, arukas otsus ja väga julge samm, et oma õpetaja alles jätta. 7.juulil 1946 tuli kokku Rapla koguduse täiskogu õpetaja valimiseks, kus Evald Saagi poolt anti 1040 ja vastu 7 häält. Nõukogu lubas oma õpetajal Rapla kõrvalt Kaarli kogudust vajadusel veel 6 kuud edasi teenida. Tegelikult jäi Evald Saag kahe koguduse õpetajaks kuni 1.novembrini 1947, kui Kaarli koguduse II pihtkonna hingekarjaseks valiti õpetaja Lembit Tedder Juurust.

Tõin selle seiga välja, et näidata: aastal 1946 koguduse juhtorganite sõna veel maksis. Saag jäi Raplasse edasi ja Rapla kogudus tugeva(ma)na üldkirikusse alles.

Evald Saag Raplas 1999

Nõukogude võimu tegelik pale

Ennast üha enam kindlustav nõukogude võim hakkas üsna ruttu näitama oma hambaid ka kiriku ja koguduste suhtes. Samas üritati loomulikult kirikutki uue süsteemi poolt ära kasutada. Aastal 1950 võeti koguduselt köstrimaja ning organist Ants Soode pidi asuma oma suure perega Kiisale, mis jäi Raplast 40 km kaugusele. Järgmisel, 1951. aastal võeti loodava trükikoja jaoks ning kohaliku ajalehe väljaandmise ettekäändel pastoraadist väevõimuga ära mitu seni kogudusele kuulunud vajalikku ruumi. Õpetaja ja kogudus tõsteti oma valdustest lihtsalt välja ning mitte mingid nendepoolsed protestid ei aidanud. Kogudusele jäeti vaid üks tuba ja köök kõige kehvemini korras olevas pastoraadi osas. Kohalikud võimukandjad soovitasid kogudusel kolida koguni pastoraadi kõrval asuvasse karjakööki.

Koguduse tollaste koosolekute protokolle lugedes jääb silma nõukogude aja algusele iseloomulik naiivne usk, et halvad on ainult vahetud kohalikud ülemused. Kui pääseks ainult „hea tsaari“ jutule, olgu selleks tsaariks siis Usuasjade Nõukogu volinik Eestis või mõni tegelane valitsusest, küll siis tehtaks särü ka kohalikele ülekohtustele natšnalnikutele! Nõukogude riigi seadused peavad ju kaitsma ka kirikut - avaldatakse koguduse protokollides siirast lootust. Võib-olla oli selline stiil enesealalhõiu instinktist sündinud kattevari ja osav pettemanööver.

Mao arukus ja tuvi kavalus

Ka Evald Saagi neljakümnendate ja viiekümnendate aastate koguduse aruandeid olen pidanud lugema otsekui kahe pilguga. Üks on see, mis on mustvalgel kirja pandud, sest koguduste aruandluse vastu tunti elavat huvi ka kõrgemal pool. Ridade vahelt võib aga välja lugeda, mida tollal tegelikult tunti ja mõeldi. Tegemist oli kiriku ellujäämisega, ja seda mitte ainult vaimuliku isiku suhtes, keda võidi areteerida kuni 1953.aastani lihtsalt kodus või tänaval.

Õpetaja kui hingekarjase ülesanne oli hoida ka oma karja võimalike raskete tagasilöövide eest ja neid lööke vajaduse korral ennetada. Tuli toimida nii, et hundid oleksid söönud, aga lambad siiski alles. Selle nimel pidi Evald Saag sageli nii kogudustes kui ka Usuteaduse Instituudis olema Jeesuse sõnade kohaselt arukas nagu madu ja tasane nagu tuvi. Tänapäevase pilguga tagasi vaadates tundub, et see tal reeglina ka õnnestus. Kui praegu üritatakse selgust saada kiriku ja tema juhtkonna tegevuse kohta nõukogude perioodil, siis isegi tollest ajast pärit allikmaterjale, sealhulgas koguduste aruandeid tuleb kindlasti lugeda nii ajaloo- kui ka allikakriitiliselt.

Maod muide näikse Saagi eriti huvitavat. Tema magistrikraadiga hinnatud ülikooli lõputöö 1940.aastal kandis pealkirja: *Madude osa soome-ugri usundeis*. 1944.aasta märtsipommitamisel hävinud doktoritöö käsitles 1.Moosese raamatu 3.peatükki ehk pattulanguslugu, kus maol kui Jumala advokaadiks ümberkehastunud saatanal on Jumala loomisplaani lõhkumisel vägagi keskne roll.

Madu kehastab piiblis kaine, kaalutletud, iseka ning kurikavala arukuse sümbolit, mis just oma pahupidipööratusega on toonud maailmale väga palju häda. Tuvi oma tasaduses on aga vaguruse ja siiruse sümbol. Evald Saagil ja paljudel tema kaliibriga meestel oli

prohvetlikku pilku nägemaks, et nõukogude võimust ei ole kirikule tegelikult mingit vastast. Selletõttu võis vahel mängida ka süütut ja vagurat tuvi.

Paljusid vaimulikke, kes otsestest represseerimistest pääsesid, sunniti teinekord ka ulguma koos huntidega. Oli kindlasti neid, kes tegid seda rumalast naiivsusest, nii nagu see osa meie rahvast, kes uue võimuga õhinal kaasa läks. Samas oli ka pastoreid, kes Jeesuse sõnu järgides kasutasid kavalat arukust selleks, et vaenlast tema oma relvaga lüüa. Nii vastase kergemeelne usaldamine kui ka mõttetu riskimine võisid tol ajal kurjalt kätte maksta.

Peapiiskop Andres Pöder õnnistamas Agnes ja Evald Saagi uusi hauatähiseid Rapla kalmistul 6.mail 2006

Õndsad on tagakiusatud

Jeesus kiidab mäejutluses õndsaks neid, keda tema nime pärast taga kiusatakse, sest ka prohvetitega enne meid on samamoodi käitunud. Evald Saagi elus Rapla koguduse õpetajana on üks eriti drastiline vahejuhtum, millest vähe teatakse, kuid mida ei saa tema Rapla-perioodist maha vaikida. Saagi isiklikus toimikus Konsistooriumi arhiivis on assessor Lembit Tedderi käsitsi kirjutatud ettekanne „Rapla koguduse õpetaja Evald Saagi tervislikust olukorrast peapiiskop Jaan Kiivile 6.juunist 1953“. Selles kirjeldatakse pikalt ja põhjalikult, kuidas sama aasta 24.mai õhtupoolikul oli Rapla õpetajale eluohtlikult kallale tungitud.

Evald Saag valgustab assessor Lembit Tedderit asjast nii: „Tulin Kuusiku poolt jala Rapla poole. Umbes 300 m Rapla teeristist sõitsid mulle jalgratastel vastu kaks meest, üks neist kandis ohvitseri mundrit, teine oli poolikus sõjaväemundris, peas tohtu suur sinine kaabu. Astusin keset maanteed, et lasta ratturid minust mööda. Jõudes minu kohale, keeras äkitselt sinise kaabuga mees diagonaalselt minu ette. Tegin

hüppe paremale, nägin, kuidas ratturi käsi tõusis löögiks – midagi tabas minu pead. Maa näis viltu vastu kerkivat. Kaotasin meelemärguse. Millal tõusin, ei mäleta, aga märkas, et liikusin kodu poole. Pea valutab ja südame pööritus oli suur. Käia tuli üks km. Koju jõudnud, läks tervislik olukord väga halvaks.“

Edasi läksid Evald Saag, abikaasa Agnes ja autojuht Viktor Rapla sõjaväekomandatuuri. Teel sinna tundis Saag juhuslikult oma lööja ära ja autojuht läks teda taga ajama. Tegemist oli Iira külas vene sõjaväebaasis elava venelasest üleajateenijaga. Too peksis seal koos ühe teise sõjaväelasega Saagi autojuhil kulmu ja huule lõhki. Komandatuuris kästi õpetaja autojuhil minna kohe ambulantsi. Asi jäi ametlikult üles võtmata ja süüdlased loomulikult karistamata.

Assessor Tedderi küsimuse peale, mis võisid olla selle intsidendi põhjused, vastab Saag järgmist: „Esmalt võib see olla juhus, aga teiseks ei tohi ära unustada, et meil viimasel ajal suurte pühade ajal on esinenud aktsioone kiriku vastu. Jõulupühade ajal rööviti kiriku laululehtede korjandusraha, kallaletungijaks oli kinofikatsiooni osakonna töötaja. Suurel Reedel ja ülestõusmispühadel raiuti kiriku ümbrusest vanu 100 aastaseid puid Tööstuskombinaadi direktori korraldusel.“ (jätan nimed delikaatsusest nimetamata – M.K.) Peale pühi Saagiga kohtudes oli too seltsimees õpetajale öelnud: „Sa oled tubli mees, aga pane oma amet maha ja tule meile tsehhi ülemaks, minul on luba kirik purustada.“

Saanud eitava vastuse, oli ta inimeste ees õpetajat ähvardanud ja lubanud talle peksa anda. Ka Rapla rajooni põllumajandusosakonna juhataja on õpetajat ähvardanud ja lubanud tema suhtes midagi ette võtta. Saag jätkab: „Edasi helistati mulle 23.mail (peksmine toimus 24.mail - M.K.) rajooni täitevkomiteest, helistaja ütles enda olevat TK sekretäri, ta ütles, et temale on tehtud parteikomitee poolt korraldus, et kirikul tuleb oma tegevuses tõmbuda tagasi. Ja kui seda ei tehta, siis võetakse vahendid tarvitusele.“

Saag teeb järelduse: „Jääb küll selline mulje, et need inimesed olid selle sõjaväelase ostnud sellele ülesandele, et

anda kirikuõpetajale peksa.“ Saagil jätkub ka sellises olukorras musta huumorit, kui ta ütleb: „Kiriku ümbert puude saagimise järel valiti sm N. Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu esimeheks Raplas – tegi karjääri. Võib-olla lootis, et kui laseb õpetaja maha lüüa, saab temast veel suurem tegelane.“

Kirja lõpuks resümeerib Lembit Tedder uskumatuna tunduva loo nõnda: „Veendusin isiklikult, et õpetaja Saagi tasakaalumeel on tugevasti häiritud ning parema kõrva kuulmisvõime miinimumini vähenenud. Käimise juures jätab õpetaja Saag tudiseva vanakese mulje, liikudes kepi najal. Tema paranemine kestab kindlasti pikemat aega.“

Evald Saagi töö ja tegevus oli Raplas jätkuvalt teravdatud tähelepanu all ka hiljem, kui ei kasutatud enam otseselt füüsilisi vägivallovõtteid. Loomulikult ei saanud kohalikele võimumeestele meeldida, et kogudus oli tugev ja elujõuline ning Jumala sõna kuulutati regulaarselt nii kirikus kui ka tollal veel tegutsenud vennastekoguduse palvemajas. Igal nelipühäl peetud Rapla vennastekoguduse aastapäeval liikus tohutu inimhulk kiriku ja palvemaja vahet, mis oli juba iseenesest ateistlikus ühiskonnas passiivne vastupanuakt. 1950-ndate aastate teisel poolel oli koguduse organistiks ja koorijuhiks helilooja Enn Võrk, kellega koos käisid Rapla kirikus salaja musitseerimas paljud tuntud Eesti muusikud. Ka see ei jäänud vastavatele instantsidele loomulikult märkamata.

Epiloog

16.juunil 1962 teatas Evald Saag juhatuse koosolekul, et Konsistooriumist on tulnud kiri tema vabastamise kohta töö huvides(!) Rapla koguduse õpetajakohalt ja tema määramise kohta 15.juulist Pärnu Eliisabeti koguduse õpetaja ametikohale. 1.juulil tuli koguduse juhatuse uuesti kokku, kus paluti Konsistooriumil oma otsus tühistada ja õpetaja Saag Raplasse edasi jätta.

...Ümberpaigutamine ei ole toimunud ei Rapla koguduse, õpetaja Saagi ega ka mitte üldkiriku huvides. Kogudus saaks

aru, kui õpetaja Saag viidaks silmapaistvalt tähtsale üldkiriku töökohale. Pärnu kogudus on aga ligilähedaselt samasugune nagu Rapla kogudus. Kaebusi õpetaja peale ei ole. Suhted kohaliku võimu esindajatega on korras. Õpetaja on rahva poolt valitud ja ka praegu tuleks arvestada rahva arvamisega, öeldakse juhatuse otsuses.

Kahjuks ei olnud enam aasta 1946, kui kogudus suutis saavutada oma tahtmise. Nõukogude võim oli vaikselt tasalülitanud ka kiriku. Nii nagu 16 aastat tagasi, põhjustas ka see otsus koguduses suure käärimise. Teadaolevalt koguti Saagi tagasijäämise toetuseks ligi 3000 allkirja. Käärimaläinud koguduseelu normaliseerus alles sügisel, kui Kuressaarest toodi uueks õpetajaks Rapla „oma poiss“ praost Esra Rahula.

Ühisel hauaplatsil Rapla kalmistul puhkavad: vasakult Emilie Saag-Karjus, Evald Saag, Agnes Saag (s. Masing), Ado Masing ja Anna Masing

Minu mälestused Saagide perekonnast

16. mail möödus 95 aastat Agnes Saagi (Masingu) sünnist ning 12. augustil saab 25 aastat tema surmast. Ilse Rahkema põlise Raikküla inimesena meenutab isiklikke kokkupuuteid Evald ja Agnes Saagiga.

Rapla koguduse õpetajaks tuli Evald Saag 1944.aastal ja teenis seal 18 aastat. Raikkülaga oli ta seotud juba 1942.aastast, kui abiellus Uku Masingu õe Agnesega. Oma olemuselt oli Evald Saag väga lihtne inimene. Agnese kodus Einul käis ta koos Ukuga väljas paljajalu. Ta käis ka Lipal kolhoosis tööl ning tegi kõiki koduseid põllu- ja majapidamistöid.

Minu õetütar Tiina Heinsoo jutustas, et kui ta väike oli ja elas koos vanematega vanas vallamajas Lipal, tegid vanemad talle ülesandeks viia igapäevane Saagidele tulnud post Einule. Saagide kirj vahetus ja ajalehtede hulk olnud suur. Evald Saag on öelnud, et Einu talu on vastu võtnud sellisel hulgal Eesti haritlasi, kultuuritegelasi ja muusikuid, et nendest lugudest, mis seal räägiti, saaks omaette raamatu kirjutada.

Tiina rääkis mulle, kuidas ta kartnud Einu suurt kasvu koera, kui ta posti viimas käis. Ta katsunud ruttu tuppa lipsata, enne kui koer teda märkab. Ühel päeval aga olnud see koer toas ja istunud talle äkki sülle. Agnes imestanud ja öelnud seepeale, et nende koer on teda nüüd omaks võtnud. Ometi oli see koer kuri, sest kui Raikküla lastekodu medõde Olga Prokk käis Agnesele kulda süstimas, siis kiskunud see koer Proki mütsi ribadeks. Seda lugu rääkis mulle Olga ise, kui ta koju tagasi tuli. Püüdsin siis ta mustast karakullist mütsi tükkidest kokku lappida.

Tiina sõnul olnud Agnes esimene, kes talle lilleseadet õpetanud. Ta ei valinud selleks roose ega teisi aialilli, vaid jalutanud Tiinaga metsa- ja põlluääri pidi ning korjanud sealt õisi ja teinud nendest ilusaid lillekimpe.

Agnes armastas heledaid lillelisi kleite ja plisseeritud seelikuid ning keepe kanda. Meie sugulane Hilda Paalo sõitis jalgrattaga Einule ja õmbles talle seal riideid. Mäletan, kui Saagide pere meilt mööda sõitis, oli neil kollase kahehatalise kaariku ees tumedat karva hobune, kelle päitsed ja valjad olid kaunistatud läikivate ilunuppudega. Laiad punased ohjad olid Agnese käes. Peas oli tal laiaäärne kübar ja õlgadel keep, ka väikesel kasutütrel oli peas kübar ja õlgadel keep.

Evaldil ja Agnesel lapsi ei olnud. Nad võtsid kasulapseks umbes kümneaastase tumedate juustega ilusa tüdruku, kes kahjuks suri sel ajal möllanud difteeriasse. Agnes armastas lapsi ja kurvastas selletõttu väga.

Ühel pühapäeval nägime Rapla kirikus, et üks väike

Evald ja Agnes Saag aastal 1944

kena tüdruk istub Agnese süles. Teise kasulapse nimi oli Salme ning ta kasvas Saagide juures kuni täisealiseks saamiseni. Salme (Bristol) Laube elab praegugi Pirita talus Nõmmkülas. Tema mees on surnud, poeg on maalikunstnik, kelle töid võib näha Võerahansu majamuuseumis Keo külas.

Nooremas põlves käis Saag meil sageli külas. Ta tuli ja läks jalgsi. Viiekümnendatel aastatel oli palju hunte. Raikkülalt Lipale viis suur Nõmme metsavahetee. Metsa ääres särasid huntide silmad. Meil olid alati tikutopsid taskus ja kui hunte nägime, tõmbasime tikku, et väävlilõhn ja tuli neid eemale peletaks.

Kui meie ema haigeks jäi, tuli Evald Saag jalgsi meile, et võtta ema armulauale. Koju tagasi läks ta öösel pimedas. Isal ei olnud hobust võtta, sest need olid kolhoosi tallides.

Kui Rapla kogudus õpetajale auto ostis, läks Saagide elu kergemaks. Nüüd pääses ka Agnes liikuma. Ta põdes kaua rasket liigestepõletikku, mis moondas ta jalad nii, et käia oli peaaegu võimatu. Nende autojuht Viktor Jakobson elas meie naabruses.

Rahvas hoidis ja pooldas väga õpetaja Saagi, aga võimu juures oli neid, kellele tema autoriteet oli pinnuks silmas. Kõigil oli väga kahju, kui ta pidi Raplast lahkuma.

Üks viimastest kohtumistest Evald Saagiga oli Lipa koolimajas, kus ühes kõrvalruumis peeti Uku Masingu sünniaastapäeva ürituste ajal mõttetalguid. Kui olin briljantleeris, kohtusime enne kirikusse minekut Rapla pastoraadis ja ta küsis ikka, kas mäletan seda ja seda aega.

Imeliselt oli hoitud ja Jumala armus kulgenud ühe karjase pikk ja viljakas elutee.

Ilse Rahkema

Jaana Maria Unga: Ise küsin, ise vastan

Usuteaduse Instituudi õppesekretär Reet Kalliver õnnitleb Jaana Maria Ungat kooli lõpetamise puhul. Rektori kt dr Randar Tasmuth tunneb rõõmu, et Jaana Maria oli üks väheseid, kelle lõputöö teemal „EELK Usuteaduse Instituut 1946-1967“ pälvis kõrgeima hinde „A“.

Millest sai alguse minu sügavam huvi religiooni ja usuteaduse vastu?

Esimene raamat, mida ma oma elus lugesin, oli vana piiblitlugude raamat. Ma ei ole kindel, kas just see kogemus andis tõuke usuteadust õppida, kuid julguse Jumala poole pöörduda andis see kindlasti. Kooliajal tegelesin ma paljude huvialadega, kuid tõmme usu ja religiooni poole oli juba siis tugev. Õppisin varakult selgeks usutunnistuse ja Meie Isa palve ning vahel palvetasin Jumala poole. Isegi keskkoolis ei olnud ma veel otsustanud usuteadust õppida. Võtsin usku kui elu loomulikku osa, mitte kui elukutset. Kindel plaan religioonile pühenduda tuli alles viimasel hetkel – lõpuksamite ajal.

Miks ma otsustasin pärast gümnaasiumi korraga kahte ülikooli õppima minna?

Kindlasti ei olnud selline valik päriselt minu tehtud. Mina tahtsin minna õppima ühte ülikooli ja ühele erialale, kuigi viisin oma dokumendid sisse mitmele poole. Olin augusti lõpus Usuteaduse Instituuti vastu võetud ning Jumal lasi mul selle teadmisega elada kolm-neli nädalat. Siis ilmselt otsustas, et peab mulle veel ühe ülesande andma. Nõnda helistaski 11.septembri hommikul mulle Tallinna Tehnikaülikooli rektoraadi sekretär ja pakkus õpingukohta seelses majandusteaduskonnas. Oleks olnud rumal ära öelda. Vanemad toetasid minu otsust ja esmapilgul tundus, et ka õppeplaani sobituvad omavahel ajaliselt.

Kas kahes ülikoolis õppimine raskeks ei läinud?

Üldiselt sujus kõik üllatavalt hästi. Loomulikult oli raske

ja suurem osa vabast ajast tuli õppetööle pühendada, kuid see ei olnud mulle vastumeelne. Kui kogu aeg õppimise sees olla, siis ei ole raske, isegi eksamid ja arvestused mööduvad üsna sujuvalt. Kui eksamid juhtusidki ajaliselt kattuma, siis palusin uut aega. Ainult üksikud õppejõud ei olnud valmis vastu tulema.

Kas teoloogial ja majandusel on olulisi kokkupuutepunkte?

Need kaks esmapilgul erinevat ala on tegelikult päris paljus seotud. Kogudused vajavad tugevat majanduslikku korraldamist, et nende kätte antud maist vara hooldada. Majandusel omakorda on kirjutamata reeglid, mis paljuski sarnanevad piiblitõdedele. Nõnda tuli Usuteaduse Instituudis majandusaineid läbida ning Tehnikaülikoolis filosoofilistel lainetel seilata.

Kuidas ülikoolidest saadud oskusi rakendada oma koguduse juures?

Kindlasti ei ole mõtet teha plaane pikemas perspektiivis, kuna Tehnikaülikool on mul veel lõpetamata ja mõlemas vallas napib kogemusi. Oma koguduse juures teen ma edasi seda, mida olen seni teinud: püüan juhendada noortetööd ja aitan kaasa jumalateenistustel. Edasine sõltub nii minu kui ka koguduse võimalustest ja vajadusest. Et töötada (noorte)pastorina, ei piisa heast tahtest ja haridusest. On tarvis kogemust noortega töötamisel ning majanduslikku kindlust. Loomulikult ei saa midagi ilma Jumala abi ja toetuseta.

Mida ma arvan naispastoritest? On mul nende hulgas eeskujusid?

Kuigi olen harjunud nägema pastorina peamiselt meesterahvast, tunnen ma päris palju kirikuõpetaja ametis naisi. Kindlasti ei olene pastori oskused tema soost. Häid õpetajaid on nii naiste kui ka meeste hulgas. Minu suur eeskuju on õpetaja Laine Villenthal, kes oma jumalakartlikkuse ja headusega on võitnud paljude inimeste südamed.

Kuid kindlasti on meie kogudustes veel palju teisi tublisid õpetajaid, kellelt tasuks eeskuju võtta – näiteks meie oma õpetajad Esra Rahula ja Evald Saag. Kiriku juures töötades olen avastanud, et väga olulise osa kogudusetööst teevad just tavalised koguduseliikmed. Reeglina ei ole neil mingit teoloogilist haridust, kuid nende usk Jumalasse on väga tugev. Tegelikult tuleks ka meil, teoloogidel, õppida rohkem usaldama Jumalat kui raamatutarkust.

Kodust pärandatud anne

Iga Rapla kirikusse siseneja märkab kindlasti, et jumalateenistuse ajal kaunistavad altarit ja kantslit alati oskuslikult seatud värsked lilled. Vähesed aga teavad, et neid on oma nobedate näppudega igal reedel seadmas kaks tublit naist. Inge Sepp koos truu abilise Heli Sepperiga on võtnud heast tahtest oma hoole alla kõik lilledega seonduva nii kirikus sees kui ka õues Vabadussõja ausamba ümber.

Inge ja Heli, millal hakkasite Rapla kirikus lilli seadma ja kuskohalt pärinevad sellise huvi alged?

Inge: Algas oli 2002.aasta jõulu eel. Raplas peetud kursustelt olin kogunud põhitõdesid. Varem olin teinud seadeid kodus ja sõpradele ning ka oma eelmises töökohas Rapla haiglas peetud pidude tarbeks. Mu ema oli kunsti ja käsitöö huviga inimene ning oskuslik lilleseadja. Ka kirikuskäimine oli meie peres harjumuspärane. Minu lapsepõlvemälestused on seotud Halliste kirikuga ja siiani on mees sealseid pikad lillepärijad suvistel pühadel ja tähtpäevadel. Ei tea, kes suutsid need küll kokku pöimida. Tänavu möödub mul 50 aastat leeriõnnistamisest Hallistes, kuid kuldleeri tulen oma praegusesse kodukirikusse Raplas.

Heli: Meil oli oma maja ja lilleaed. Vanemad kuulusid adventkogudusse, õde kuulub sinna praegugi. Kui Raplas veel adventkogudust ei olnud, käisin isaga kaasas koosolekutel Lelles ja Kärus. Rapla luteri koguduse liige olen 1992.aastast. Ka minu ema oli aednik, aga tema ei lubanud meil kunagi elavaid lilli tuppa tuua ega vaasi panna – kõik pidid olema väljas oma kasvukohal. Ega

meil juurvilja kasvatatudki, kõikjal olid ainult lilled. Tulbid ja pojengid olid alati loetud – kui palju mingil kevadel õisi tuleb. Nüüd harib seda aeda õde. Käin siin Ingele abiks, üksinda olen kirikus ainult korra lilled vaasidesse seadnud tema äraoleku ajal. Inge on väga hea õpetaja.

Lilled, mida kirikus näeme, olete vist enamjaolt ise kasvatanud?

Inge: Nii see on, ja püüame kumbki kasvatada erinevaid liike. Helil näiteks on päevalilled, minul astrid. Täna käisime lilli toomas Heli venna juurest. Väga hea meelega loovutavad meile lilli aiapidajatest naabrid, enamasti on nad ka koguduseliikmed. Neile meeldib mõte, et nende lilled on silmailuks just kirikuseinte vahel. Siin ei lähe kunagi ka liiga palavaks, nelgid säilisid ükskord muutumatus väljanägemises kolm nädalat. Mingeid säilitus- ega abivahendeid peale oasiste me reeglina ei kasuta.

Kas kiriku lilleseadet teha on raske?

Inge: Altarilaual olevad kaks lilleseadet peavad kindlasti olema enam-vähem ühesugused, kuigi absoluutset sarnasust elavate lillede puhul ei saa kunagi. Meie arvates tuleb puldil olev vaas lilledega alati kõige ilusam. Põhjus on lihtne: sinna saab lilli vabamalt panna ning ei pea rangelt arvestama sümmeetriat. Kiriku lilleseade puhul ei tohi unustada ka konkreetset püha, tähtpäevi ja liturgilisi värve.

Ilme Veetamm

Heli Sepper ja Inge Sepp jaanipäeva eel kirikus lilli seadmas

Rapla viimase iseseisvusaegse vallavanema ja tema pere saaga

Tänavu möödub 65 aastat juuniküüditamisest, mil oma kodudest viidi Siberisse üle kümne tuhande eestlase. Rapla tolleaegse vallavanema Oskar Leinsalu ja nende pere traagilisest saatusest kirjutab noorem tütar Eve-Malle Arakas. Koos oma vanema õe Maie-Liis Muddiga said nad priiküüdi külmale maale koguni kahel korral - nii 1941. kui ka 1949.aastal. Nad mõlemad on täna Rapla koguduse elus aktiivselt ja mitmekülgselt tegevad.

Minu vanemad olid põlised Rapla inimesed. Isa sündis 2.juulil 1907 Pörsaku külas Kupja talus üheksalapselises peres. Neid oli kaks vanemat õde ja seitse venda, üks vendadest suri väiksenä. Isa oli lastest eelviimane.

Vanaema Leenut mäletan väikse, karme ja ääretult heatahtliku inimesena. Tema õde Mari elas Kumma külas Palgi talus ja oli abielus Jaan Leinbergiga. Lapsi neil ei olnud. Kuna talusse oli pärijat vaja, lepiti kokku õe perega üks poistest lapsendada. Algul kutsuti Villem, isast vanem vend, kuid poiss oli läinud juba teisel päeval koju tagasi Kupjale.

Uus kodu ja uued vanemad

Minu isa Oskar – ta oli siis viie- või kuueaastane – läks rõõmsal meelel tädi Mari ja onu Jaani juurde elama. Nad lapsendasid ta ja nii sai Oskar Põdrast Leinberg (hiljem Leinsalu). Palgi sai isale päris koduks. Ta lõpetas Valtu kooli ja käis leeris nagu kõik noored, teenis sõjaväes ning hakkas rajama uut ajakohast talu.

Isa oli aktiivne seltsielu tegelane. Ta oli karskusseltsi liige ja kuulus Valtu haridusseltsi ning põllumajandusühistu juhatusse, hiljem ka Kaitseliitu. Eks olnud isal suureks eeskujuks vanem vend Gustav, kes oli võidelnud Vabadussõjas ja saanud teenete eest Eesti Vabariigilt talu.

Anderikas noorik

Emal Alice-Julie sündis Valtu Saunakülas neljalapselises peres kõige nooremana. Vanaisa Mart

Oskar Leinberg (Leinsalu) 19 aastaseks

Aus oli pärit Inglitelt. Vanavanematel oli Saunakülas väike Kõrgesoo talu. Vanaisa oli sepp ja ümbruskonnas väga hinnatud töömees. Kõigile lastele anti võimalus pärast Valtu kooli haridusteed jätkata. Kõige vanem õde ja vend olid õpetajad, üks õdedest õppis Tartus Pallase kunstikoolis. Emal lõpetas Kehtna kõrgema kodumajanduskooli. Parimaid lõpetajaid kutsuti Oru suvelossi presidendi külalistele suupisteid ja peeni roogi valmistama. Mäletan, et meil olid alles hoitud kirjad, mida ema ja isa olid vahetanud tol ajal veel vallalistena. Emal kirjad algasid sõnadega: „Tervitusi Orult!“

Väga hea kunstianne oli ka mu emal. Kodu seinale olid tema käega tehtud akvarellid. Visandada paberil tõetruu

portree mõnest külamehest – selleks kulus vaid minuteid.

Tollane Kehtna kool andis laialdased oskused tulevastele taluperenaistele. Ei olnud tööd, mida ema poleks osanud. Tihti kutsuti teda kangast üles käärima. Naised oskasid kududa väga peeneid kangaid, kardinaid, laudlinu.

Noore pere ilus algus

Isa ja ema abiellusid detsembris 1931. Kõik oli ilus: nad olid noored, töökad ja rõõmsad. Koos käidi laulukooris,

Oskar ja Alice-Julie Leinsalu koos vanema tütre Maie-Liisiga, Eve-Malle on alles emal

rahvatantsus, mängiti mandoliini ja kitarri ning hoiti end kursis kõige uue ja kaasaegsega. Kodus loeti ajakirju Põllumees ja Taluperenaine. Ema oli naiskodukaitse liige ja alati tegev nende ettevõtmistes.

Tubli ja energilise mehena valiti isa Rapla vallavanemaks. Tal oli palju kohustusi, kuid talu ei jäänud selle kõrval unarusse. Ühistusse muretseti põllutöomasinaid ja arendati tõukarja.

1936 sündis perre esimene laps – Maie-Liis. Hakati plaanima uue ja ajakohasema elumaja ehitamist. Sai valmis projekt ning varuti ehitusmaterjali. Kuna lapsed olid väiksed – mina sündisin järgmisel aastal – ja talupidamine nõudis pidevat tööd, lükati majaehitus edasi. Siis aga saabusid ärevad ajad.

Teekond Siberisse

14.juuni hommikul 1941 oli isa piimaga teel meiereisse, kui tulid küüditajad. Kõik tuli jätta sinnapaika. Kiiruga topiti mõned hädapärased riided kohvrissi ja algas sõit teadmatusse. Kopli raudteejaamas laaditi meid maha, emal kaks väikest last üks ühe, teine teise käe otsas. Isa koos kohvriga kamandati perest lahku. See oli meie viimane nägemine.

Kopli kaubajaamas aeti meid kohe trellitatud uste ja akendega vagunisse. Nagu inimesed mäletavad, oli siis olnud väga kuum suvi. Lapsed nutsid, sest polnud juua ega olnud osatud kiiruga ka süüa kaasa võtta. Meie sugulased said ka kohe teada sellest tragöödiast. Tädi elas siis Tallinnas ja tema sai kuidagi emale üle anda mannerguga piima ning muud hädapärast toitu.

Mitu ööd-päeva laaditi vaguneid, kuni rong täis sai. Õnneks olin ma nii väike, et ei mäleta seda sõitu. Mällu on jäänud pikk metsatöölise barakk, kus mõlemal pool seinad olid puust narid. See oli meie elupaik. Naised aeti kohe metsatööle. Ema oli olnud väga optimistlik: on metsaga harjunud, teeb tööd ja küll ta siit ikka pääseb.

Kes töötasid, need said paarsada grammi leiba päevas ja metsas keedeti seenevett. Kodus aga ootasid näljased lapsed ja seda väikest leivapalukest tuli õhtuni nende jaoks hoida.

Lootuse lõppemine

Pääsemist aga ei paistnud kusagilt. Tuli talv külma ja pakasega, lund oli võõni. Emal polnud sooje riideid ega sobivaid jalanõusid. Kummibotikud olid kohe lund täis ja raske töö ei

jõudnud kurnatud organismi soojendada. Külma võttis jalad, need läksid paiste. Tuli minna arsti juurde, kuid see asus kaugel rajooni keskus. Siiski, üks kohalik naine sai hobuse ja nõustus ka ema peale võtma.

Kahjuks ei kestnud see sõit kaua: poolel teel väsis nälginud hobune ja ema lükati ree pealt maha. Ei tea, kuidas ta edasi sai, kuid öösel oli ta külmununa roomanud barakki. Sellest ajast jäi ta täiesti jalutuks ega saanud enam narist kaugemale.

Ent lastel tuli hinge sees hoida. Ta harutas üles omakootud tekid ja villased esemed ning kudus nendest sokke ja kindaid, mille vastu sai kohalikest elanikest kartuleid ja muud söödavat, mida keegi andis.

Lõpuks ei olnud enam midagi. Enne surma palus ema ühel Saaremaa naisel meie eest hoolitseda. Ta oli meie narikaaslane samuti kahe väikese lapsega, kellest üks oli surnud enne meie ema. Tänu sellele tublile inimesele jäime me ellu.

Traagiline lõppvaatus

Ühel aprillihommikul ärgates leidsin, et mu kõrval magaval emal oli lina üle tõmmatud. See oli 29.aprill 1942. Nii lõppes ühe noore inimese elutee. Ta oli siis kõigest 28-aastane!

Isa saatusest ei teadnud me aastaid mitte midagi. Oletasime, et ta on kusagil Sverdlovski vangilaagris, kuid ühtki teadet ega elumärki temast ei olnud. Alles 1958.aastal, kui me vabanesime teisest küüditamisest Novosibirski oblastisse, saime teate, et isale oli määratud surmaotsus ja see viidi täide 1942.aasta kevadtalvel. Niisugune oli Rapla viimase iseseisvusaja vallavanema ja tema perekonna saatus.

Eve-Malle Arakas

Seli-Hagudi koolimaja õnnistamine 9. jaanuaril 1938. Esireas vasakult teine Rapla vallavanem Oskar Leinsalu, paremalt esimene Juuru preester Joann Ümarik ja teine Rapla koguduse õpetaja Joosep Liiv

Pühapäevakool, religiooniõpetus ja kristlik tundekasvatus

Minu esimene kokkupuude Rapla kirikuga oli aastal 1993, kui ühel sügisel õhtupoolikul oma kolleegiga Pääsupesa lasteaiast kooliõpetaja Luule Lainväe üleskutse peale seadsin sammud pastoraadi poole. Meid ootasid seal koguduse õpetaja Mihkel Kukk ja praegune Rannamõisa õpetaja Aare Kimmel. Pedagooge kogunes 15-20, nii koolist kui ka lasteaiast. Eesmärk oli üks: elustada pühapäevakooli tegevust Rapla koguduses. Et aga teadmisi nappis, hakkasime kord nädalas koos käima. Tegime tutvust piibliga ja arutlesime üldinimlikel teemadel. Eredalt on meelde jäänud Aare Kimmeli südamlikud vestlused.

Eestimaal oli suur ärkamisaeg. Ristiti lapsi ja täiskasvanuid, käidi leeris. Alustasime oma pühapäevavarühmaga lasteaias. Vanemad olid asjaga päri. Kuna kogudusel korralikud ruumid puudusid, tegutsesid Pääsupesa lasteaias veel kaks Rapla koguduse pühapäevakooli rühma: üks õpetaja Luule Lainväe ja teine Naksitrallide lasteaias kasvataja Anu Roo (Kivioja) juhendamisel. Ühisüritused olid tavaliselt suurte pühade ajal. Muusikalist poolt aitas sisustada praegune Vesiroosi gümnaasiumi õpetaja Kersti Saadlo. Pääsupesa lasteaias tegutses pühapäevakool kuni 1997. aasta sügiseni.

Aastal 2001 läksin õppima religiooni pedagoogikat EELK Usuteaduse Instituuti, mille lõpetasin kaks aastat hiljem. Nüüd sain lisaks psühholoogi omale ka religiooniõpetaja kutse. 2001. aasta sügisest õpetan kasvandikele oma lasteaias alternatiivainena lastevanemate loal kristlikku tundekasvatust. Lapsed on toredad ja siirad ning nendega on lihtne arutleda ka eetilistel teemadel. Vanad lastepiiblilood on arusaadavad ka tänapäeva koolieelikule.

Eelmisel õppeaastal tegin ettepaneku kõikidele Rapla valla lasteadeadele tulla vanemate rühmade lastega kirikusse tähistama kirikuaastaga seotud rahvakalendri tähtpäevi. Valisime välja neli: hingedepäev, advent, küünlapäev ja ülestõusmispüha. Viimane peeti laste jumalateenistusena ning osales ka Kehtna lasteaias vanem rühm koos oma õpetajatega.

Tavaliselt on koguduse õpetaja seletanud pühade ja tähtpäevade kristlikku tähendust, ise olen püüdnud neid rahvakalendriga siduda. Lapsed on laulnud ühiskoos või eraldi. Üritusi on aidanud sisustada organistid Hille Poroson ja Teet Pöder, Rapla muusikakooli õpetajad Tekla Tappo ja Angela Katkosilt oma õpilastega ning Kellukese lasteaias muusikaõpetaja Viive Raam. Lasteadeadest olen positiivset tagasisidet saanud juba ka varem, kui aitasin

Rapla erilasteaed Pääsupesa vanema rühma lapsed oma lasteaias 20. aastapäeval esitamas laulu inglitest

mõni aeg tagasi vedada kirikumuusiku Elke Undi samalaadset projekti. Imestasin, et paljud täiskasvanud polnud kiriku- ja rahvakalendri vahelistest seostest varem midagi kuulnud. On hea, et lapsed saavad teada, milline koht on olnud kirikul meie kultuuriloos. Konkreetselt oma lasteaias on õpetajad tõstnud esile just eetiliste teemade huvitavat käsitlust.

Praegu, kui käivad tulised vaidlused kooli usuõpetuse üle, lipsab tihti mõtteavaldustesse ka suhtumine, et seda saab õpetada ka ajaloo, kirjanduse, kultuuriloo ja muudes tundides. Need ainekavad on aga niigi ülekoormatud ning süsteemitute lisalugudega midagi selgeks ei tee. Olen viibinud sellises tunnis, kus õpilastele püüti kontekstist väljarebitult rääkida ühe suure religiooni alustest. Õpetaja püüdis väga, kuid õpilastel ei tekkinud asja endaga küll mingisuguseid seoseid.

Olen täiesti veendunud kooli usundi- või religiooniõpetuse vajalikkuses, et õpilaste killustatud maailma natukenegi korrastada ning et nad õpiksid orienteeruma meie küllaltki kaootilises ning liigselt materialistlikus maailmas. Kasu tõuseks ka koolile: just nendes tundides on võimalik õpilastega arutleda kõikvõimalikel eetilistel teemadel.

Positiivse näitena võin tuua Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi, kus praktiliselt üllatas mind, et kõik selle kooli õpilased käitusid ühe nähtud nädala jooksul rahulikult, olid viisakad ja tervitasid iga võõrast sisenejat. Hiljem nägime, et sellest ja paljust muustki räägiti õpilastega usuõpetustundides. Õpetaja lasi tihti tunni lõpus, kui oli käsil mingi eetiline teema, kirjutada õpilastel oma tunnetest.

Ma ei tea ühtegi sellist tundi, kus õpilased oleksid julgenud nii avameelselt väljendada omi mõtteid. Usku õpetada ei saa, selle leiab enda jaoks igauks ise. Leian, et religiooniõpetus on vääriline õppeaine, mis aitaks meie lapsi edasi suurde maailma.

Svea Jõeste

Rapla erilasteaed Pääsupesa juhataja

Kümme aastat Järvakandi Pauluse kirikut

18.august 1996 läheb kindlalt Järvakandi alevi ajalukku, sest sellel päeval pühitseti Eesti ajaloolisse klaasitööstuse keskusse esimene luterlik kirik.

Rapla kihelkonna lõunaserva soode ja metsade keskele jäävas Järvakandi töölisalevis käis õpetaja Joosep Liiv jumalateenistusi pidamas juba enne II maailmasõda. 1960-ndatel aastatel tekkis Käru ja hilisema Rannamõisa koguduse õpetaja Karl Reinaru kuulutustöö tulemusena peamiselt ingerisoomlastest koosnev nelipühi kogudus. Järvakandi luteri kiriku ehitamise mõtte algatajaks ja idee realiseerijaks sai alevi volikogu esimees Tõnu Saar, kes oli ühtlasi ka Järvakandi koguduse juhatuse esimees.

1980-ndate lõpu rahvuslik ärkamislaine oli toonud uut elu ja värsket verd ka väikesesse Järvakandi kogudusse. Selle rohkem kui 15 km kaugusele jääva ning Kehtna külje all oleva kirikuga sidus end siis rohkesti aktiivseid Järvakandi alevi nimesi. Varsti sai selgeks, et peaaegu olematu ühistranspordi tõttu on nii kaugel kirikus käia tülikas kui mitte võimatu. 1993.aasta sügisest hakkasin Helve Kalviku eestvedamisel pidama kord kuus jumalateenistusi Järvakandi alevi klubis. Paari

aasta pärast selgus, et alevivalitsus kolib uutesse ja suurematesse ruumidesse ning kogudus võib senise hoone saada endale kirikuks ümber ehitamiseks.

1995.aasta suveks oli arhitekt Illar Kannelmäe teinud valmis kiriku projekti. Appi tuli Juva sõpruskogudus Soomest, kes toetas rahaliselt 1950-ndatest aastatest pärit ja erinevaid funktsioone täitnud senise alevivalitsuse hoone kapitaalset ümberehitust kirikuks. Töö tegid kohalikud tublid ehitusmehed. Et 1854.aastal tolelaegse Järvakandi ja Kehtna valla piirile ehitatud nn. vana Järvakandi kirik kannab apostel Peetruse järgi Peetri nime, siis otsustati uuele alevi kirikule panna apostel Pauluse nimi.

Kiriku pühitses Järvakandi alevi päevade ajal tollane peapiiskop Jaan Kiivit. Kohal oli rohkesti külalisi Soomest. Vaevalt sadakond inimest mahutavasse kirikusaali pääses sellel palaval päeval ainult osa kohal tulnud rahvast. Suurem hulk inimesi pidi avamispäeva jumalateenistust kuulama läbi võimendi õuest.

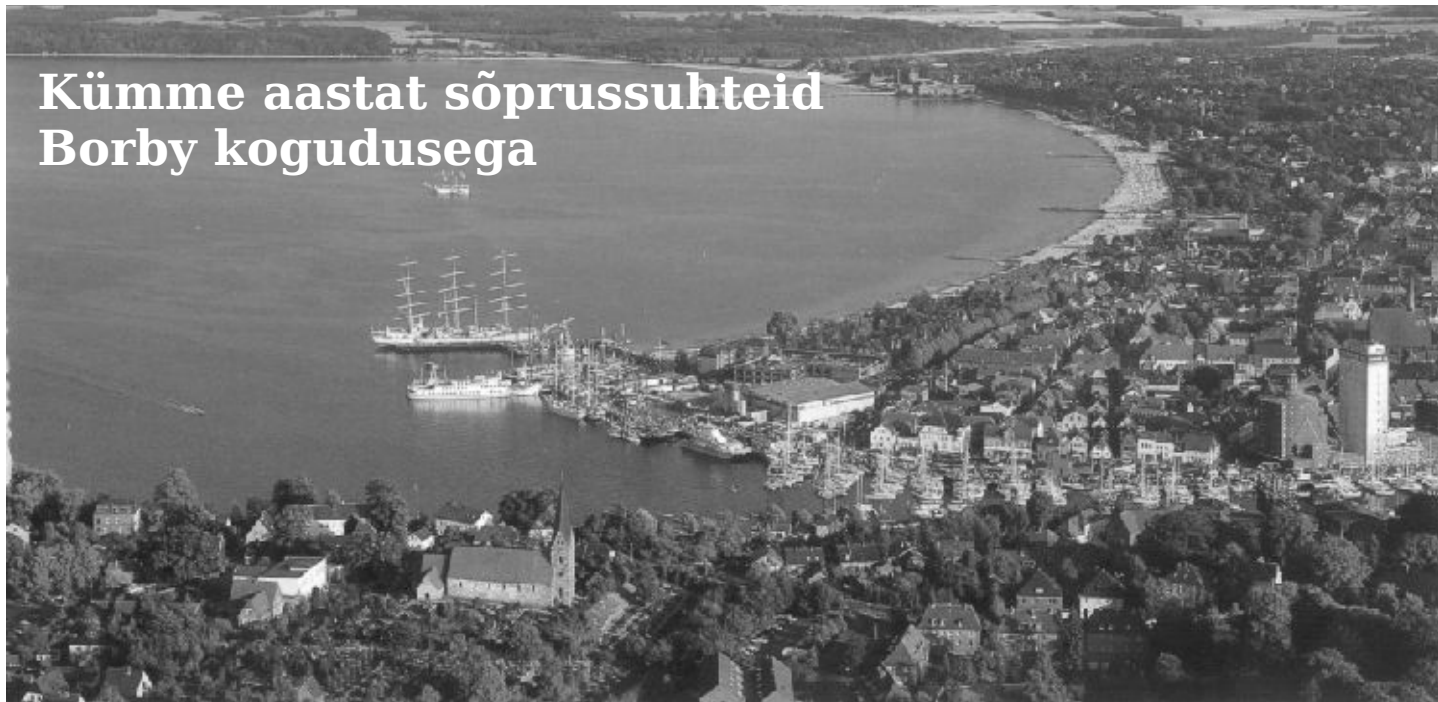
Kuigi pärast sõda sai Järvakandi kogudus juriidiliselt iseseisvaks ja Rapla emakogudusest sõltumatuks, on vaimulik teenimine olnud seal valdavalt Rapla koguduse õpetaja korraldada. Praegu on Pauluse kirikus jumalateenistused kuu esimesel ja kolmandal pühapäeval ning suurematel kirikupühadel kell 16. Umbes poolesajast Järvakandi alevi piirkonnas elavast koguduse liikmest käivad jumalateenistusel regulaarselt ligi pooled. Sellise osavõtuga on Järvakandi koguduse alevi tiib kindlasti üks tublimaid kogu EELK-s.

Järvakandi Pauluse kiriku 10.aastapäeva jumalateenistus on pühapäeval, 20.augustil kell 16. Jutlustab peapiiskop Andres Pöder ja teenivad külalisvaimulikud. Oodata on sõpru Juva kogudusest Soomest ja Waabsi kogudusest Saksamaalt. Olete oodatud Eesti Vabariigi taasiseseisvumise 15.aastapäeval Järvakandi kiriku sünnipäevale!

*Mihkel Kukk
hooldajaõpetaja*

Kümme aastat sõprussuhteid Borby kogudusega

Ilus linn ja naeratavad näod - nii iseloomustasid mitmed meie inimesed Läänemere-äärset Eckernfördet. All vasakul Borby kirik

18.juuni jumalateenistusel meie Saksamaa Borby sõpruskoguduse kirikus andsid õpetaja Mihkel Kukk ja juhatuse liige Heli Viinalass pastor Ulrich Rinckele kingitusena üle Maarja-Magdaleena pronkskuju ja väikese Rapla vapiga vaiba, mis jääb neile meenutama kümme aastat kestnud sõprussuhteid.

On saanud tavaks, et ühel aastal on saksa sõbrad külas Eestis ning teisel on meie inimesed oodatud sinna. Tänavu käis Borbys külas 10 inimest: Helle Arik kui meiepoolne kontaktisik ning suurepärane tõlk nende jaoks, kes saksa keelt ei valda; Taimi Rootsima, kes on alati olnud meie külaliste peamine vastuvõtja ja majutaja; Maidla lastekodu juhataja Valve Viljak, kellel on tekkinud sakslastega pikaajalised viljakad

koostöösuhteid; lisaks olid veel Heli Viinalass, Milvi Tammik, Linda Paas, Ilme Veetamm, Heli ja Arvi Schihalejev ning õpetaja Mihkel Kukk.

Borby koguduses on umbes 7000 liiget. Seal tehtava mitmetahulise töö eest vastutavad kolm palgalist pastorit. On eraldi inimesed noorte- ja lastetööd juhtimas. Kogudusel on oma lasteaed, kus iga nädal koos vanematega peetakse ka jumalateenistus. Kiriku väga hubasesse lasteaeda soovitakse lapsi panna ning rühmad on kogu aeg täis.

Pastor Rincke sõnul on kooliõpetajaid koguduses küll vähe, kuid kaks korda aastas käib ta koolis jumalateenistust pidamas. Kooli õppekavas on religiooniõpetus kohustusliku ainaena. Mitu korda aastas

peetakse laste piiblipäevi vastavalt aastaajale kas pastoraadi ruumides või väljas telkides. Korruga saab vastu võtta 40 last vanuses 6-12 aastat. Osalustasu hoitakse kõigile soovijale jõukohasena. Neli laagripäeva sisustatakse laulude, mängude ja piibliteemaliste lugude jutustamisega. Üritus lõpetatakse vanemate ja laste ühise jumalateenistusega.

Meiegi saime osa kahest peamiselt noortele mõeldud üritusest. Kord kuus reede õhtul korraldatakse Borby kirikus Taizé palvusi. Punaste kangastega dekoreeritud kirikus põlesid keskteel sajad küünlad sissekägust altarini. Mahendatud valguses vaheldusid Taizé laulud piiblitugemistega. Eriliseks tegi õhkkonna vaikusehetk, mis võttis kümneks minutiks aja maha, et olla ainult iseenda mõtetega. Milvi: „Tore, et sai meelde tuletada, kuidas aastaid tagasi Taizés laulsime. Väga võimas elamus, hingeni tungiv. Süda valutab, miks küll meie ei leia noori kirikusse.“

Linda, Heli, Milvi, Helle ja Taimi imetlevad kauneid aedu ja rookatusi

Teise erilise elamuse saime pühapäevaõhtusel leerilaste ristimisteenistusel, mis toimus ... meres. Kuigi ristiti ainult kümme noort, võttis sellest aktiivselt osa kogu kaheksakümneliikmeline koolilastest koosnev leerirühm. Ühises protsessioonis tuldi kirikusse, kus toimus ristimise ettevalmistav osa, ning siis siirduti koos omaste ja külalistega rongkäigus läbi linna mere äärde. Ristisid vee alla kastmisega kordamööda kaks pastorit ja koguduse noortetöö juht.

Eraldi üritusi tehakse neile, kel aastaid üle 60, ja neile, kes pole abielus või elavad üksikuna. Internetikohvik on avatud kõigile, kuigi püsivad käijad on seal vanemaealised. Laupäeviti pärastlõunal aga tullakse perekonniti ühisele söömajale pastoraadimajja, kuhu igaüks midagi suupärast kaasa võtab. Hakkas silma, et kirikusse jumalateenistuselegi tullakse perekonniti ja rohkesti on neid, kes panevad käe külge kogudusetöös.

Koguduse majandamiseks ja töötajatele garantii andmiseks töökoha säilimise suhtes on moodustatud Borby koguduse toetamise ühing, kuhu kuulub praeguseks umbes 200 liiget. Vastavalt võimalusele teeb inimene pangale püsikorralduse, makstes iga kuu määratud päevaks liikmemaksuna kindla summa ühingu arvele. See on tulevikku suunatud ettevõtmine kiriku põhiväärtuste hoidmiseks. Kogudus omalt poolt pakub ühingu liikmeile ühiseid väljasõite ja meeleolukaid koosviibimisi. Jaanipäeval näiteks ollakse lõkke ääres

Borby koguduse leerilaste ristimine Läänemeres

pastoraadi aias, kus serveeritakse väga lihtsat toitu: tuhas küpsetatud kartuleid kohupiimakastme ja võiga. Jutustatakse mõni lugu Ristija Johannesest ja lauldakse seejärel vaimulikke ning rahvalaule.

Pastor Rincke hinnangul ollakse neil jõutud niikaugemale, et ei pea kedagi kutsuma kirikusse, sest inimesed tunnetavad ise, et kirikusse kuulumine on auasi. Kuid eks oma mured ole ka neil. Ainult sadakond aastat tagasi kiriku külge ehitatud kellatorn on hakanud ilmutama lagunemismärke. Remondiks vajaminevast 50 000 eurost on juba viiendik laekunud. Pangas on avatud spetsiaalne kogumiskonto. Plaaniakse ka ebasobivaks osutunud elektrilise põrandakütte väljavahetamist päikeseenergia põhineva veesoojendussüsteemiga.

Paar aastat tagasi valati Borby kirikule kaks uut kella ning nende malmvalust vermitud kaelaristid kingiti ka meile. Võrratu kellamäng kolme kellaga kuulutab igal pühapäeval linnale jumalateenistuse algust.

Kiriku ümber olevat surnuaeda võib oma korrastatuse ja liigirohkusega pidada lausa botaanikaaiaks. Seal pälvib tähelepanu kolme aasta eest rajatud labürindikujuline matmispaik surnult sündinud lastele, mille juurde viib sümbolne inglivärv.

Väga huvitav oli külaskäik Schleswigi piiblikeskuse, kus külastaja viiakse ajas tagasi piibli- ja kirikuloo erinevatesse perioodidesse. Meiegi saime proovida istumist Aabrahami-aegses nomaaditelgis ja tunda end kõrbebeduiinina. Või proovida nunnarüüs istudes hanesulega piiblitekstide ümberkirjutamist ning Gutenbergi leiutatud trükimasinal piiblitõmmiste tegemist. Lastele pakuvad suurt huvi piibliteemalised mõistatamismängud arvutis.

Kõrval asuva Johanniitide kloostri aias eksponeeritakse piiblist tuntud taimi, mida suures osas meilgi kasvatatakse maitse- või ravimtaimedena. Loodavas skulptuuride aias näeb kunstnike suuremõtmelisi plokkidest väljatahtud taieseid prohvetite teemal. Sügava mulje jätab võimas Schleswigi Toomkirik oma piiblistseenidest kokkupandud erakordselt peene puidutöölusega altariseinaga.

Keskaegne Schleswigi toomkirik mõjub eriti suursuguselt

Meeldiva väljasõidu tegime külasse, mille 18. sajandil olid asustanud lõuna poolt kohalemeelitatud põlluharijad ja mida hakati nimetama kolonistide külaks. Kena künklik maastik on lubanud selle kujundada ümber mitmekesiseks vaba aja veetmise paigaks. Alaline töö- ja elukoht on see nüüd puuetega inimestele, kellele tavatöö on liiga raske. Väikestviisi harivad nad enda tarbeks maad, talitavad loomi-linde, küpsetavad leiba, mida meiegi saime värskena maitsta kohapeal. Igäihele meist anti seal küpsetatud leivapäts veel koju kaasagi.

Selles kommuunis on aga sõna otseses mõttes kasvav kirik, mille laeks on avatud taevas ning seinteks ja sammasteks noored tammepuud. Keskpäevapalvusel tolles looduslikus kirikus lugesime mõlemas keeles Psalmi 23: *Issand on mu karjane, mul pole millestki puudust...*

Schleswig-Holsteini liidumaa pealinnas Kielis saime pisut osa algavast Kieli-nädalast, kuhu just oli saabumas ka pastori perest pärit praegune Saksamaa kantsler Angela Merkel. Kuna põhilise aja viibisime Saksamaa suurlinnadest kaugemal, siis jalgpalli

Palvus „kasvavas“ kirikus, altarivitraažil kujutatud Assisi Franciscus

maailmameistrivõistluste melu seal ennast eriti tunda ei andnud. Küll aga nägime Hamburgi lähistel autosid, millel lehvisid Saksamaa lipud, millega nad muul ajal uhkeldada ei armasta.

Ilme Veetamm

Leerilapsed

I nelipühal, 4.juunil õnnistati Rapla kirikus 11 leerilast: Meelike Barnabas, Anne Below, Svetlana Frolova, Merike Heliander, Margit Niitsoo, Karmen Puhk, Hele Truu, Marten Israel, Henri Kaukver, Timo Varblane ja Meelis Võigemast

Palmipuudepühal, 9.aprillil õnnistati Samaaria kojas Purkus Rapla koguduse täisõiguslikuks liikmeks Elmar Baldesport, kes 11.mail tähistas oma 70.sünnipäeva

Leerimälestuspäev

1956.aastal oli Rapla koguduses kokku 132 leerilast. Suurim leeripüha oli 15.juulil, mil õnnistati korraga 103 last. Pildil õpetajad Evald Saag ja Elmar Liivandi

2.juulil 2006 olid Rapla koguduses kuldleeris Milvi-Rosiina Ehin, Elvi Einama, Luule Enok (60 aastat leerist), Ölme Haljaste, Meta Haukka (leeris Tallinna Kaarlis), Anne Jõgis, Viivi Kauri (leeris Saardes), Eha Kivilo, Urve Laurimaa, Milvi Leinaru, Elvi Leppik, Silvi-Koidula Liht, Helgi Lilleste, Enda Männik, Eha Pikk, Aino Saarmann, Inge Sepp (leeris Hallistes), Elve Tall, Maimu Tedre (leeris Võrus), Aino Udu, Vaike Veske (51 aastat leerist), Ants Horn, Heino Liiv, Vello Tihemaa, Uku Udu, Ülo Vohnja (leeris Tallinna Püha Vaimus) ja Matti Väljamats
Pildil kuldleerilapsed pärast jumalateenistust, keskel diakon Erkki Toht ning õpetajad Mihkel Kukk ja Kalju Kukk

Õnnitleme!

JUULI

- 3. Jüri Lainväe 70
- 8. Miralda Piirimets 91
- 17. Heiki Kraam 70
- 18. Maie Kelder 50
- 20. Leida-Helene Mulin 91
- 24. Linda Babtšenko 93
- 25. Endel Ilumaa 75
- 26. Liide Esnar 96
- 31. Luule Ülenõmm 75

AUGUST

- 1. Marve Niitsoo 93
- 2. Lydia Kilkans 80
- 5. Magda Heinaste 85
- 6. Artur Press 85
- 7. Linda Riismaa 91
- 8. Jaak Saaremäe 60
- 9. Milvi Piirimägi 75
- 9. Helvi Lemberg 70
- 18. Magda Laurimaa 85
- 19. Tiia-Reet Mägilainen 70
- 21. Antonina Augul 96
- 21. Pauline Virkki 94
- 24. Ülo Palts 60
- 28. Õilme Haljaste 70
- 31. Selma Raid 85

SEPTEMBER

- 8. Armilde-Elvine Soome 93
- 16. Leida Tiido 91
- 18. Magda-Mathilde Eppa 97
- 23. Elmi Haus 85
- 23. Valve Villsaar 80
- 25. Martin Rekkaro 80
- 27. Aare Heinvee 50
- 30. Dagmar Leemann 75

29. aprillil tähistas koorijuht Margit Sarri suurejoonelise kontserdiga Rapla kirikus oma 30. tegevusjuubelit. Aastatel 1992-96 oli ta ka koguduse segakoori dirigent

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauuga jumalateenistus**
Pühapäeviti kell 10 **palvetund koguduse raamatukogus**
Kuu teisel ja neljandal laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund pastoraadi saalis**

- 22. juulil kell 18 AVAKONTSERT – G.F. Händeli oratoorium “Messias”
Esitavad: segakoorid „Noorus“ ja „Cantus“ ning festivali barokkorkester.
Solistid: Liina Saari, Helen Lokuta, Mati Turi ja Uku Joller. Dirigent Raul Talmar
- 27. juulil kell 19 Akordionistide kontsertorkester „Tremolo“,
dirigent Venda Tamman
- 30. juulil kell 18 Tütarlastekoor „Ellerhein“, dirigent Tiia-Ester Loitme
- 3. augustil kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor, dirigent Mihhail Gerts
- 6. augustil kell 18 LÕPPKONTSERT – Enn Vetemaa 70
Festivali kammerorkester, dirigent Jüri Alperden
Tallinna Saksofonikvartett Olavi Kasemaa juhatusel

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-13, P ja kirikupühadel enne ja pärast jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: rapla@eelk.ee
kodulehekülj www.eelk.ee/rapla/
õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144; 55 650 722**
juhatuse esimees Raivo Erm **51 30 212**

Fotod: Arvo Kuldkepp, Rita Merekivi, Peeter Mürk, Bengt Strengell, Taimo Tammik, Heli Viinalass ja erakogud
Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson

